

Nooit vergeten

Nicci Gerrard bij Boekerij:

De onderstroom
Het voorbijgaan
In het maanlicht
Het weerzien
Nooit vergeten
Huis van herinneringen

Soham: het verhaal achter een gruweldaad (non-fictie)

Nicci Gerrard

Nooit vergeten

Hoe verandert de verdwijning van de jonge Johnny Hopkins
de levens van zijn familie en vrienden?

voor Sean

Eerste druk 2011

Twaalfde druk 2019

ISBN 978-90-225-8553-5

ISBN 978-94-609-2912-0

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Missing Persons*

Oorspronkelijke uitgever: Penguin

Vertaling: Sabine Mutsaers

Omslagontwerp: Wil Immink Design

Omslagbeeld: iStock

Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

© 2011 by Nicci Gerrard

© 2011 voor de Nederlandse taal: Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Naderhand zouden de mensen die van Johnny Hopkins hielden ieder op hun eigen manier beschrijven hoe de gebeurtenis hun wereld had veranderd. Sommigen van hen ervoeren het als het geluidloos instorten van een gebouw: van het ene moment op het andere, terwijl ze er met hun rug naartoe stonden, was iets degelijks en vertrouwds verdwenen als in een droom, en op de plaats waar het had gestaan was nu een angstaanjagend niets: een gapende afwezigheid, een blauwe leegte, een onverschillige hemel. Voor sommige mensen verliep het trager, akeliger: geen gewelddadige breuk, maar een gestaag roestproces dat langzamerhand de ziel verbrokkelde. Wanneer Johnny's moeder erover sprak, hield ze altijd een hand tegen haar borst, alsof haar hart zonder die bescherming in duizend stukjes zou versplinteren. Ze gebruikte concrete, fysieke bewoordingen: de herinnering was een mes, het verlies een hakbijl, en de hoop een vuistslag in haar maag die maakte dat ze met een pijnlijke kreet haar adem uitblies. Haar gedachten waren scheermesjes. De tijd was een lange gang die van haar vandaan liep, verlaten als in een nachtmerrie vol gesloten deuren, een raamloze eeuwigheid van galmende voetstappen. Maar soms, als ze zich plotse-ling geen raad wist, zei ze eenvoudigweg zijn naam – 'Johnny, mijn kleine jongen', al was hij al lang geen kind meer – en dan was het alsof

ze nog altijd hoopte dat haar zachte, heldere stem over de hele wereld zou dragen, diep de aarde in, en hij haar eindelijk zou horen, waar hij ook mocht zijn.

Johnny's vader stuitte lang nadat het was gebeurd op een foto van een zestig meter diepe krater die zomaar uit het niets was ontstaan in Guatemala-Stad. Huizen, elektriciteitspalen, wegen en mensenlevens waren opgeslokt door die peilloze diepte met zijn strakke, vlakke wanden, en niemand kon precies zeggen waarom het was gebeurd. Hij keek er minutenlang naar met zijn pijnlijke ogen, zette toen zijn leesbril op, pakte de schaar met de rode handvatten die altijd op zijn bureau lag, knipte het artikel zorgvuldig uit en plakte het in het plakboek, zoals hij had gedaan met ieder verhaal en interview, elke brief en elke uitgedrukte e-mail over zijn zoon. Niemand anders begreep wat de foto daar deed, maar het zei alles over Felix Hopkins, een man die het niet altijd makkelijk vond om zijn gevoelens te verwoorden, waardoor sommige mensen niet beseften hoe diep die zaten. Na alle ophef en actie, alle pogingen om een verklaring te vinden, het eindeloze zoeken naar een betekenis, was dit alles wat hun restte: een krater die zo groot was, zo volmaakt rond, zo loodrecht, dat hij alles wat erbinnen viel had opgeslokt. Het gat bevond zich in de kern van het gezin. Het gat zat in zijn binnenste. Het was eindeloos diep, waardoor hij duizelig werd als hij zijn gevoelens toeliet; het leven maakte hem draaierig. Hij legde de schaar terug op het bureau, naast het kommetje met in elkaar gehaakte paperclips en de gebarsten groene mok waar zijn potloden en pennen in stonden, en hij sloeg het plakboek voorzichtig dicht. Zijn adamsappel bewoog op en neer. Hij zette zijn leesbril af en legde die op het bureau. Drukte zijn in pantoffels gestoken voeten stevig op de vloer, pakte de leuning van zijn stoel beet en wachtte tot dat gevoel weer over hem neerdaalde.

Mia sprak er zelden over. Lange tijd had ze er de woorden en de beelden niet voor – alleen dat ene beeld van Johnny dat ze in haar hoofd met zich meedroeg, dat ze verkoos boven alle andere die ze van hem zou kunnen oproepen. Haar broer Johnny met zijn roodgouden

haar, dezelfde kleur als de vos die vroeger in de avondschemer stil-
letjes als een schaduw door hun tuin sloop, en Johnny's sproeten, die
in de winter leken te verdwijnen in zijn huid, maar die in de zomer
als modderspatten op zijn gezicht lagen, dat daardoor iets asymme-
trisch kreeg: zelfs wanneer hij nette kleren aanhad en zijn haar was
geborsteld, zag hij er enigszins slordig en rommelig uit. Johnny met
zijn blauwe ogen en het kuiltje in zijn kin. Sterke schouders, lange vin-
gers, gespierde kuiten; op zijn achttiende, half man en half jongen, was
hij sierlijk als een veulen. Op de beelden die ze van hem had droeg
hij altijd een wit t-shirt met v-hals en een oude spijkerbroek met een
scheur in een knie; hij zat op het kleine grasveldje, waar de zon door de
oude pruimenboom schuin op hem neer scheen, zodat één arm in de
schaduw bleef. Hij had blote voeten en zijn gezicht was half naar haar
toe gekeerd. Hij lachte een beetje. Ze dacht niet dat er ooit een foto was
geweest waar hij zo op stond, al had ze daar later wel naar gezocht: ze
had laden omgekeerd en de schoenendozen doorgespit waarin haar
moeder de familiefoto's bewaarde, maar er moest een moment zijn dat
ze had opgeslagen in haar geheugen, of een reden dat ze dit beeld had
bedacht. De glimlach, waardoor hij eruitzag alsof hij dacht aan iets
geheims en prettigs, het herfstlicht dat op het groene gras viel en de
schaduw die naar hem toe kroop. Voor altijd jong en lief en geheimzin-
nig. En ze had nog een ander plaatje in haar hoofd, waar ze liever niet
aan dacht maar dat telkens weer opdook, iedere nacht opnieuw. De dag
dat hij was vertrokken en dat zij op de stoep had staan zwaaien tot hij
uit het zicht was verdwenen. Zijn gezicht, enigszins vertekend door het
autoraampje, naar haar toe gekeerd, met die rare grimas van hem – de
berouwvolle blik van het afscheid.

Later zouden de mensen zeggen: Hij was zo gewoon, of: Het is altijd
zo'n makkelijke jongen geweest. Wie had dat nou gedacht? Ze zeiden:
Er moet iets gebeurd zijn. Ze zeiden: Zo zie je maar, je weet het nooit.
Zomaar ineens. Als een donderslag bij heldere hemel, en je hele wereld
staat op z'n kop. Ze zeiden: Wat verschrikkelijk, en hun ogen glommen
van angst en opwindning. Je weet het nooit.

Isabel

1

Isabel Hopkins kwam vroeg in de avond thuis, toen het licht net begon in te dikken en de laatste zomerzwaluwen zich verzamelden op de telefoonkabel voor het huis. De oprit was leeg, wat betekende dat Felix nog op zijn werk was, en er brandde alleen licht in de keuken, dus waarschijnlijk was Mia ook nog niet terug. Isabel herinnerde zich dat Mia iets had gezegd over haar eerste repetitie voor het schooltoneel, en ze was opgelucht dat ze in ieder geval de eerste paar minuten niet de schijn van enige levendigheid hoefde op te houden. Ze voelde zich afgepeigerd, net zo leeg als de auto, die vanmorgen nog uitpilde van Johnny's spullen en waar nu alleen nog twee papieren koffiebeker-tjes in lagen, en op de vloer een schoen, vergeten in alle drukte. Isabel maakte haar gordel los en boog voorover om de schoen op te rapen. Ze legde hem op haar schoot en bleef zo zitten. Het leek onmogelijk om zich nu te verroeren. Haar benen waren zwaar en ze had pijn in haar nek van het rijden. Ze had last van haar keel en vermoeide ogen van het niet huilen.

Het huis zag er eenzaam uit, vond ze: dat ene oog dat haar aanstaarde terwijl verder alles blind en donker was. Even stond ze zichzelf toe zich in te beelden dat ze na haar autorit terugkeerde in een dichtbevolkte stad: vele lagen mensenlevens, drukke straten en geopende win-

keldeuren, eettentjes waar de damp naar buiten komt en auto's waaruit gedempt muziek dreunt wanneer ze langsrijden. Lawaai en vuil en het geduw en gedrang van andere levens. Dan zou het makkelijker zijn om terug te keren naar haar eigen leven; als ze ergens op de derde verdieping woonde, in een flat met anderen boven en onder haar, tegenover een raster van verlichte ramen waar ze mensen kon zien die kookten en dansten en zoenden en ruziemaakten, en waar 's avonds de duisternis werd afgezwakt door de lantaarnpalen, terwijl de hemel hier uitgestrekt en eindeloos was, kathedraalgewelven van godloze stilte. Door het vertrek van één persoon – één zoon – gonsde de ruimte die hij achterliet van zijn afwezigheid.

Isabel was opgegroeid in Brighton en daarna als studente naar Londen verhuisd. Daar hadden Felix en zij de eerste elf jaar van hun huwelijk gewoond, in een huisje in Brixton waar je het gekibbel van de buren door de dunne muren heen kon horen en waar de tuin zo piepklein was dat Johnny er niet kon voetballen en Mia haar met kaarsrechte rug uitgevoerde radslagen niet kon afmaken: haar benen botsten tegen de achterdeur voordat ze op de grond konden belanden. Toen ze naar East Anglia verhuisden, was Isabel ervan uitgegaan dat ze een huis zouden vinden in het centrum van Norwich, en niet in een dorpje over de grens van Suffolk, zonder lantaarnpalen. Het huis stond in een ondiep dal en werd omringd door ononderbroken weilanden die over de vlakke horizon golfd. Niet ver ervandaan lag de Noordzee. Ze woonden niet eens in de dorpskern, maar aan de uiterste rand ervan, zo ver dat ze vanaf de ene kant huizen en een postkantoor konden zien, en een piepklein winkeltje waar melk en gesneden brood werd verkocht, en de pub, de lagere school waar alle kinderen op hadden gezeten en de lelijke bushalte waar tieners hun drugs kochten en hun wodka dronken, de oude kerk met de vervallen toren, nog niet zo lang geleden door dieven ontdaan van het lood – en vanaf de andere kant alleen boerenland en in de verte de lange rij spichtige populieren, die er in de winter uitzagen als broze skeletten, elke tak in silhouet afgetekend tegen de hemel. Toch waren ze verliefd geworden op hun huis, waarvan

het dak in het midden doorzakte en de muren bol stonden alsof het rustig neerzeeg op de grond, als een oude zak meel. En Isabel, die de stilte en de dichte duisternis verschrikkelijk had gevonden toen ze er pas woonden en die soms de stad miste met een fysieke pijn die voelde als heimwee, was gaan houden van de uitgestrekte luchten, de harde wind, de loden zee en de langzame verandering van de seizoenen die haar in Londen nooit was opgevallen.

Een magere gedaante hobbelde voorbij in het licht van de koplampen: de stokoude lapjeskat die eigenlijk van Johnny was, en waarnaar zijn laatste gedachte was uitgegaan toen hij vanmiddag vertrok ('Vergeet niet om voor Digby te zorgen; hij moet op Mia's bed slapen en op tijd zijn grieprikken krijgen'). Isabel zette de motor uit. Ze moest naar binnen, het licht aandoen, de gordijnen sluiten, de radio aanzetten, de planten op de vensterbank water geven, bedenken wat ze zou eten. Iets eenvoudigs en troostends, dacht ze, pasta met pesto en een groene salade, of roerei met veel boter. Ze zou niet naar Johnny's kamer gaan, vanavond niet.

Toen haar oudste dochter Tamsin twee jaar geleden was vertrokken, in een jammerklacht van tranen, dichtslaande deuren, hysterische liefdesuitingen en goede voornemens, had het dagen geduurd voordat Isabel de lege kamer die ze had achtergelaten in durfde te gaan. Tamsin had bijna al haar spullen meegenomen, in opengescheurde zwarte vuilniszakken en kartonnen dozen. Alle schoenen die ze nooit droeg, alle lekkende make-upflesjes, alle sleetse pluchen beesten die ze al vanaf haar prille kindertijd bewaarde, alle kleren die haar te klein waren maar waarvan ze zwoer dat ze er weer in zou passen na een van haar strenge diëten – geen koolhydraten of geen alcohol of helemaal niks behalve fruit. Ze had lege chipzakken en half leeggegeten dozen koekjes achtergelaten, en rode-wijnvlekken in de vorm van verre landen op haar vloerbedekking, overal gebruikte wattenschijfjes, rondgestrooid als rottende bloemblaadjes, kapotte cd's en een hoopje felgekleurde zijdeachtige slipjes in de wasmand. Isabel, die Tamsins hele jeugd lang ruzie met haar had gemaakt en een hekel had aan de troep die ze overal

achterliet, was gesmolten bij de aanblik van de puinhoop. Ze was in kleermakerszit op de grond gaan zitten en in snikken uitgebarsten, met bittere spijt om haar felle woorden, verlangend naar de aanwezigheid van haar grote, stevige, treurige dochter, zodat ze haar armen om dat zachte lijf heen kon slaan en kon zeggen dat het haar speet dat ze altijd zo prikkelbaar was geweest. En nu bracht Tamsin telkens wanneer ze naar huis kwam – meestal nadat haar gulle, veel te grote hart weer eens was gebroken – de helft van haar spullen weer mee, al kwam ze maar een weekend, en dan kroop ze als een gewond dier in het warme, rommelige nest dat ze voor zichzelf maakte.

Maar Johnny was zonder ophef vertrokken. Natuurlijk. Hij had achttien jaar lang in alle rust in een huis vol lawaai gewoond. Voor zichzelf gezorgd zonder eisen te stellen. De rust nestelde zich om hem heen. Vanmorgen had hij drie dozen met kleding en schoenen in de auto geladen, gevolgd door een grote doos opgestapelde boeken, plus zijn tenn racket, beddengoed en handdoeken, zijn globe en één poster voor aan de muur: een zwart-witfoto van een man in jacquet die over een grote plas sprong, vrijwel kaarsrecht, met zijn handen keurig achter zijn rug en een ernstig gezicht. Zo lang Isabel zich kon herinneren had Johnny de vrede bewaard in een huishouden dat soms uiteen leek te vallen door hun hevige gebekvecht. Hij was de enige in het gezin met wie niemand ruziemaakte. Het leek wel of hij lawaai en spanningen absorbeerde. Isabel had Felix gevraagd of het in zijn ogen wel gezond was, die onverstoorbare gelijkmoedigheid van Johnny, en Felix had haar uitgelachen, en een beetje geërgerd gezegd: ‘Je maakt je druk omdat Tamsin te dik is en hysterisch doet, je maakt je zorgen om Mia’s kleine borsten en haar eeuwige strijd, en nu loop je te piekeren omdat Johnny altijd tevreden lijkt. Wees verdorie blij!’ Felix had genoeg gehad van gezinsdrama’s en slaande deuren in het hele huis. Destijds had Isabel hem willen vragen: ‘Opgewekt is toch niet automatisch hetzelfde als gelukkig?’ Of misschien was dat later geweest. Je probeert een weg te vinden in alle ontsteltenis, je brengt het schuldgevoel aan met een razende troffel; dikke natte klodders mogelijke verklaringen die later

zullen uitharden tot een beweegreden. Zelfs een ruwe weg is beter dan helemaal geen weg. *Omdat hij nooit praatte, omdat ik niet luisterde, omdat ik niet heb gezien wat zich al die tijd pal voor mijn neus afspeelde.*

Uiteindelijk stapte Isabel uit de auto, stijf van het zitten. Bij de deur vouwde Digby zich rond haar benen, met zijn kromme staart in de lucht gestoken; ze bukte om met haar vinger langs de puntige ribbels van zijn ruggengraat te gaan en voelde hem huiveren. Wat zou het stil worden in huis – hoewel een huis waar Mia zich bevond nooit helemaal rustig kon zijn. Mia was haar eigen oorlogsgebied. Zelfs wanneer ze sliep kon haar magere, gespannen lijf zich niet ontspannen: ze worstelde met het dekbed en lag druk te mompelen, haar ogen pulserend in een droom, of ze spreidde haar armen alsof ze van grote hoogte naar beneden viel.

Alles was nog zoals Isabel het die morgen had achtergelaten, de lege koffiebekers stonden nog op tafel, naast een bord met een half opgegeten snee geroosterd brood. De post was door de brievenbus in de deur geduwd; Isabel raapte die op en bladerde erdoorheen. Rekeningen, catalogussen die al op de feestdagen gericht waren, een uitnodiging voor het verjaardagsfeest van iemand die vijftig werd, en toen zag ze dat er een brief was gekomen van haar broer. Zijn stijve, schuine handschrift was niet veranderd sinds zijn schooltijd. Ze stak een vinger onder de dichtgeplakte flap en bekeek de brief: een half velletje maar, dat begon met ‘Beste Isabel’ en eindigde met ‘Hartelijke groet, Graham’, alsof ze formele kennissen waren. Als ze eraan dacht wat ze samen hadden doorgemaakt... Nee, niet doen. Niet nu, niet vandaag, nu ze zich kwetsbaar en oud voelde en haar handen, waarin ze de brief vasthield, licht trilden.

‘Beste Isabel, Celia zei dat ik je misschien beter kon schrijven dan bel-len, zodat je de tijd hebt om na te denken over datgene wat ik te zeggen heb en je er op een redelijke manier op kunt reageren.’ Ze trok een gezicht: hij bedoelde dat hij geen zin had in haar roekeloze emotionele uitbarstingen, haar behoefte aan een blijk van genegenheid van haar enige broer, die lang geleden was opgehouden zich te uiten. *‘We zijn*

momenteel bezig met het herzien van ons testament,' ging de brief verder, 'en we hebben het gevoel dat het niet meer dan billijk is om eens naar de erfstukken in de familie te kijken. Zoals je weet, ben jij in het bezit van het enige schilderij van onze moeder, en Celia meent dat hoewel het is gemaakt door een vriend van de familie, de schilder niet onbelangrijk is in de kunstwereld en het daardoor best eens wat waard zou kunnen zijn, afgezien van de emotionele waarde, uiteraard. Wij waren ons daar destijds niet van bewust en het is wel duidelijk dat dit de zaak verandert. Ik wil graag een expert langs sturen die ons advies kan geven, en mocht het veel geld waard blijken te zijn, dan moeten we overleggen over de afhandeling. We zouden het kunnen verkopen en de opbrengst kunnen delen of, en dat lijkt me meer voor de hand liggen, jij betaalt mij de helft van de geschatte waarde. Ik kijk uit naar je reactie. Hartelijke groet, Graham.'

Isabel staarde naar de brief. Ze verfrommelde hem tot een bal en smeed die naar de pedaalemmer. Mis. Toen pakte ze hem weer op, streek hem glad en las hem nog een keer, om tot de ontdekking te komen dat de strekking niet was veranderd.

'Godver. De lul. Celia zei... Ja, dat zal wel. En hij kijkt dus uit naar mijn reactie?'

Het stemmetje in haar binnenste – waarvan ze soms dacht dat het gewoon de stem van Felix was, de stem van de mannelijke redelijkheid – zei dat ze moest wachten tot haar woede was bekoeld. Ze negeerde de stem.

'Hallo, Celia! Ja, met Isabel – inderdaad ja, Isabel. Ik wil Graham graag spreken. Ja, over het schilderij en nee, ik spreek Graham liever zelf. Als dat mag, tenminste.' Isabel zag in gedachten voor zich hoe Celia een hand over de hoorn legde en fluisterde: 'Het is die zus van je. Zo te horen is ze woedend. Laat je niet door haar overdonderen. Je weet hoe ze is.' Opgetrokken wenkbrauwen.

Na een paar minuten kwam Graham aan de lijn. 'Dag Isabel,' zei hij. 'Het spijt me dat ik je heb laten wachten.'

Sinds wanneer praatte hij zo, benepen hoogdravend, afgemeten en met half ingeslikte woorden? Hij klonk alsof zijn mond vol zat met

knikkers en gal. Of alsof hij bang was dat wanneer hij niet met dichtgeknepen keel en zorgvuldig getuite lippen sprak, zijn woorden hem zouden verraden en hij iets zou zeggen wat hij niet had bedoeld.

‘Ja, met Isabel.’ Vroeger had hij haar Izzy genoemd, of Bel, maar nu zei hij altijd haar volledige naam, die hij verdeelde in drie aparte lettergrepen. Vroeger had ze hem op sleeptouw genomen, met zijn handje in de hare. Hij huilde als kind snel, plaste in bed en had akelige dromen waaruit ze hem wakte, haar armen troostend om hem heen slaand. Dan fluisterde hij geheimen in haar oor.

‘Ik neem aan dat je de brief hebt ontvangen.’

‘Ja. Waar slaat dat verdomme op, om me zoiets te sturen?’

‘Je hoeft niet te vloeken. En het is alleen maar billijk dat we...’

‘Nee! Je hebt het over je moeder – en de mijne. Je kunt niet zo’n formele, zakelijke brief sturen over je eigen moeder.’

‘Over een schilderij van...’

‘Wat is er toch met je aan de hand?’

‘Ik vind dat we dit in alle rust moeten kunnen bespreken.’

‘Heb je soms geld nodig? Is dat het?’

‘Nee.’ Hij klonk beledigd. ‘Natuurlijk niet. Dit is een kwestie van eerlijkheid.’

‘Lul niet.’ Isabel had gemerkt dat ze in gesprekken met Graham vaak praatte als een dronkenlap in een Hollywoodfilm; ze smeed met vloeken en scheldwoorden. Soms bespeurde ze zelfs een vaag Amerikaans accent in haar stem.

‘Toe nou, het is nergens voor nodig om zo’n ophef te maken.’

‘Toen pa naar het tehuis ging, hebben we de boel verdeeld.’

‘Maar zoals ik in de brief al zei...’

‘Jij hebt de commode, het parelsnoer en de oorbellen genomen voor Celia, het setje geslepen glazen, de oude kist met houtsnijwerk...’

‘Jij zei dat je die niet hoefde.’

‘Ik hoefde ze ook niet. Nog steeds niet. Ze laten me koud. Ik wilde alleen mama’s boeken en het schilderij.’

‘En de schommelstoel.’

‘Nou ja! Die is versleten en oud...’

‘Antiek.’

‘Antiek! Het is gewoon een stoel die toevallig niet pasgeleden is gemaakt.’

‘Laten we bij het schilderij blijven. Celia denkt dat het net zo veel waard is als al het andere bij elkaar.’

‘De waarde kan me niet schelen!’ Ze hoorde de trilling in haar stem en baalde ervan. Zelfs als ze kwaad was op Graham smeekte ze nog: ze kon niet tegen zijn afstandelijkheid, dat ondoordringbare dat hij tegenwoordig over zich had. Ze had tegenover Felix – en tegenover zichzelf – altijd volgehouden dat achter die terughoudendheid, achter die angstige afkeer van sentiment, nog steeds het behoeftige, liefhebbende jongetje schuilging over wie ze had gemoederd, maar de laatste tijd vroeg ze zich af of dat wel zo was. Als je je lang genoeg op een bepaalde manier gedroeg, werd dat gedrag misschien wel je nieuwe ik. Een kille buitenkant verkilt het hart.

‘Dat kun je makkelijk zeggen als het toch al in je bezit is.’

‘Graham!’ Isabel hoorde haar stem hoger worden en breken, terwijl haar broer uitermate correct bleef. ‘Ik ga dat schilderij heus niet verkopen en er uit pure hebberigheid veel geld voor vragen. Dat de kunstenaar toevallig bekend blijkt te zijn, verandert daar helemaal niets aan. Het zou me niks uitmaken als het geen cent waard was. Snap je het dan niet? Het is een portret van mama, onze moeder. Ik hou van dat schilderij.’ Ze merkte dat ze bijna huilde.

‘Ik vind het jammer dat je dit zo emotioneel bekijkt.’

‘Natuurlijk doe ik dat. Hoe moet ik het anders bekijken?’

‘Celia had me al gewaarschuwd...’

‘Verschuil je toch niet steeds achter Celia. Als je dit zelf niet ook zou willen, zou je het niet doen.’

‘Ik probeer alleen een eventuele ongelijkheid recht te trekken.’

‘Wát? “Een eventuele ongelijkheid rechtekken”? Waarom doe je zo raar?’

‘Ik ben me er niet van bewust dat ik raar doe.’

‘Ik ben het, je zus. Je bent mijn boekhouder niet. We zijn familie, je bent mijn broertje.’ Ze hoorde een lichte zucht aan de andere kant van de lijn. ‘Goed, stuur die stomme expert van je maar langs. Of nee, doe maar niet. Kom het schilderij maar gewoon halen. Ik heb geen zin in ruzie over de waarde ervan en de vraag wie het mag hebben. Zeg maar wanneer je komt, dan verpak ik het in bubbeltjesplastic.’

‘Doe niet zo gek.’

‘Ik doe verdomme niet “gek”. Luister, ik heb Johnny vandaag naar Sheffield gebracht en dan tref ik hier bij thuiskomst dat kille briefje van jou over mama aan.’

‘O, daarom ben je zo van streek, omdat Johnny het huis uit is. Het komt dus nogal ongelegen dat ik je...’

‘Waag het niet! Sla niet zo’n neerbuigend toontje tegen me aan! Weerzinwekkend. Ik krijg zin om een gat in mijn eigen kop te slaan. Of in die van jou.’

‘Nou, dat spijt me dan.’ De afkeer droop van Grahams stem.

Ze zwegen allebei. Isabel liep, met de telefoon nog aan haar oor, naar het grote raam dat uitkeek over de goudgele stoppelvelden. Aan het einde van de tuin, in de hoge es, huisde een kleine roekenkolonie – vier of vijf grote, rommelige bundels takjes die daar in de winter hingen als kluwens mistletoe. De roeken keerden vroeg in het jaar terug en wekten Isabel iedere morgen met hun luidruchtige gekrijs. Ze waren onhandig, komisch en somber en Isabel vond ze prachtig. Soms, wanneer ze ’s avonds alleen thuis was, glipte ze naar buiten met een stiekeme sigaret en ging onder de boom in het gras zitten kijken hoe de donkere gestalten klapwiekend naar hun nest vlogen, met veel lawaai neerstreken en de takken deden trillen. Nu keek ze ernaar, naar hun thuiskomst voor de nacht, tot ze haar eigen stem weer vertrouwde.

‘Het spijt me. Het was niet mijn bedoeling om zo uit te vallen.’

‘Geef niet, ik begrijp het wel.’

‘Nee, wacht even. Nu hoor jij dus ook te zeggen dat het je spijt. Zo gaat dat, Graham.’

‘Goed.’ Er viel een stilte. Ze kon bijna zien hoe hij zijn schouders

rechtte en iets wegslikte, hoe zijn adamsappel bewoog onder de kraag van zijn overhemd. ‘Het spijt me als ik je...’

‘O, rot op! Niet op die manier.’

‘Pardon?’

“‘Het spijt me dát”, niet “het spijt me áls””

‘Het spijt me dat ik je heb beledigd,’ zei hij.

‘Goed.’

‘Maar...’

‘Zullen we er voorlopig over ophouden?’ zei Isabel. ‘Ik zal het er met Felix over hebben. Als het veel geld waard is, moeten we daar natuurlijk rekening mee houden. Het belangrijkste is dat we er geen ruzie over krijgen.’

Isabel ging naar de huiskamer, waar het schilderij van haar moeder hing. Ze ging op de bank zitten, waarbij een haarborstel die tussen de kussens was gegleden omhoog wipte, en ze bekeek het schilderij aandachtig. Het leek geen erg vakkundig portret van haar moeder. De schouders waren onbedoeld scheef en de handen lagen als worstjes in haar moeders schoot. De achtergrond was bruin en vlak. De compositie had iets kinderlijks, dacht Isabel. Dat naïeve was misschien opzet, maar ze dacht van niet. Toch had ze er in de loop der jaren uren naar gekeken, in de bruine ogen van haar moeder gestaard, die terugkeken alsof ze haar konden zien. Ze droeg een blauwe jurk, van dat zachte, bescheiden blauw dat de Heilige Maagd altijd draagt op schilderijen uit de renaissance, en haar gezichtsuitdrukking was ingetogen en bedachtzaam, al krulden haar lippen zich tot een zweem van een glimlach. Haar donkere haar was opgestoken in een ouderwets knotje, hoewel Isabel zich niet kon herinneren dat haar moeder het bij leven ooit zo had gedragen. Ze meende zich te herinneren dat wanneer haar moeder zich over haar heen had gebogen als ze in bed lag, haar loshangende, zijdezachte haar in haar gezicht had gekriebeld. Maar dat moest zijn geweest voordat ze ziek werd, knokig en geel van de kanker, met die rare geur in haar kamer en later haar afwezigheid, de ziekenhuisbezoee-

ken, de twijgjeshand in de hare en Isabel die haar best deed om niet in die ogen te hoeven kijken.

Ze had altijd haar eigen gezicht willen terugzien in dat van haar moeder: ze wilde dat haar verloren moeder in haar voortleefde. Maar de laatste tijd was het tot haar doorgedrongen dat haar moeder het meest op Mia leek, of op Mia zoals ze later zou worden als ze niet meer dat hoekige had, de scheve tanden in de fietsenrekbeugel, dat magere, jongensachtige alledaagse. Isabel had dat ooit gezegd tegen Mia, die met een geconcentreerde frons naar het portret had gekeken en had verkondigd: veel te knap en te keurig. Was Isabels moeder keurig geweest? Ze zou het niet kunnen zeggen. Ze had Kathleen Cornish nooit gekend als een echt mens met verlangens en spijt. Ze was een ideaalbeeld, herinnerd in soft focus. Ooit, als tiener, had Isabel de moed verzameld om haar vader te vragen wat meer over haar moeder te vertellen, maar hij had haar het gevoel gegeven dat ze een wrede vraag had gesteld. Hij trok een gekweld gezicht en zijn snor trilde; hij stak een hand op alsof hij tegemoetkomend verkeer moest tegenhouden, en daarmee leek de zaak afgedaan. Isabel had er nooit meer over durven beginnen. Ze wilde haar vader niet kwetsen of boos maken, en dus was Kathleen Cornish een taboe geworden, geliefd en mysterieus en tegelijkertijd een angstaanjagend gespreksonderwerp. Het gezicht op het schilderij verried niets; het staarde gewoon voor zich uit tegen die doffe achtergrond, contemplatief.

Na Kathleens vroege dood, toen Isabel negen was en Graham net zeven geworden, had het portret in haar vaders slaapkamer gehangen, in de donkerste hoek, ver van het raam, en het gezicht had schimmig en ondoorgrondelijk geleken. Vroeger sloop Isabel naar binnen wanneer Bernard Cornish er niet was en dan ging ze er op haar hurken voor zitten en staarde ernaar alsof ze in een kerk de relieken van de dode heiligen haar eerbied betoonde. Na Bernards beroerte, toen hij uiteindelijk had moeten vertrekken uit het sjofele ouderlijke huis waaraan hij zich zo had vastgeklampt, naar een verpleeghuis verderop in de straat, had Graham geen belangstelling getoond voor het schilderij, en dus had

Isabel het geërfd. Dat was de periode geweest dat ze had geprobeerd de schilder op te sporen, een zekere Thomas Loft. Het was in de tijd voor internet en Google; ze was naar de bibliotheek gegaan en had de naam opgezocht in naslagwerken, en toen dat niets had opgeleverd, had ze haar toevlucht gezocht bij het telefoonboek van Brighton en enkele Lofts gebeld die ze daarin aantrof – Brighton was immers de plaats waar haar ouders hadden gewoond toen het portret werd geschilderd. Maar geen van de Lofts die ze had gesproken was zelf schilder of kende een schilder in de familie, en Isabel had het al gauw opgegeven. En wat wilde ze nou eigenlijk weten: wat voor iemand was Kathleen Cornish, de vrouw die nog voor haar veertigste is gestorven? Wat zag u toen u naar haar gezicht keek? Was u verliefd op haar? Zou ze mij leuk gevonden hebben? Denkt u dat ik ben geworden zoals zij graag wilde dat ik zou worden?

Toen ze pas verkering hadden, had Felix eens tegen haar gezegd dat ze een hongerige vrouw was. Niet wat eten betrof, want dat ontzegde ze zich vaak, maar hongerend naar liefde. Hij had een hand tegen haar wang gelegd en gezegd dat ze niet meer hoefde te hongeren, en ze had haar ogen dichtgedaan en tegen hem aan geleund. Werk, kinderen en liefde hadden de leegte gevuld. Vermoeidheid had de leegte gemaskeerd. Maar sommige mensen raken midden in hun leven de weg kwijt. Donkere bossen en blinde afdalingen. Isabel wist dat. Ze wilde niet een van die mensen zijn. Ze zette zich met haar slanke, sterke lijf schrap zodra ze voelde dat ze begon weg te glijden. Dat zou haar niet gebeuren.

2

De voordeur ging open en viel met een klap weer dicht. Mia was thuis – Felix sloot de deur altijd zorgvuldig, met een klikje; Mia zwiepte hem in het slot als een discusswerper: ze gooide haar hele gewicht in de strijd. Isabel hoorde haar de keuken in gaan. In gedachten zag ze haar dochter de koelkast opendoen, melk drinken uit de fles, een koude gebakken aardappel uit de schaal eten, naar de voorraadkast lopen en er als een das doorheen snuffelen. Ze wachtte af. Na een poosje kwamen de voetstappen de gang weer in.

‘Hallo!’ riep ze. Ze zou nu overeind moeten komen, maar ze was doodop; haar lijf voelde slap.

De deur zwaaide open. Mia kwam in de deuropening staan en keek naar binnen. Ze had een bloes op haar wangen en haar haar zat door de war, alsof ze er met haar vingers doorheen had geharkt. Op haar linkerbeen zaten brede ladders in haar panty. Mia was zestien en zat in het examenjaar, maar ze zag eruit als een meisje van dertien: nauwelijks borsten, smalle heupen, de knokkige knieën van een jochie van tien, een duidelijk zichtbare beugel die over haar tandvlees schuurde, het donkere haar dat ze per se kort wilde dragen, en haar borstelige wenkbrauwen. Ze had een bleek, klein gezichtje en gouden spikkeltjes in haar bruine ogen, de ogen van Kathleen, dacht Isabel nu ze aandachtig naar haar keek.

‘Waarom zit je in het donker?’ vroeg Mia. Ze nam een grote hap uit de appel die ze in haar hand had en kauwde er luidruchtig op.

‘Is het hier donker?’

‘Nou ja, het is geen dag meer. Wacht.’ Ze deed het licht aan, en het vertrek verloor zijn schaduwen en afgeronde hoeken. ‘Is er iets?’

‘Nee, hoor.’

‘Je ziet er raar uit. Heb je gehuild?’

‘Nee.’

‘Volgens mij wel. Ging het een beetje met Johnny?’

‘Ja, het ging goed. Hoe was jouw dag? Vertel eens over de repetitie. We kunnen straks je teksten wel doornemen, als je wilt.’

Want ze wilde niet het gevoel herbeleven dat ze had gehad toen ze afscheid nam van haar zoon. De kleine, vochtige kamer, de lange gang ernaartoe en het gelach dat ze uit andere kamers had horen komen, achter deuren waar hij uit verlegenheid vast niet zou durven aankloppen. Zijn zorgvuldig ingepakte kleding die in laden werd opgeborgen, zijn overhemden in de hangkast, de stapel boeken keurig op het bureau. Zijn poster aan een vlekkerige muur. Johnny had naar haar gelachen, zijn breedste glimlach; de voortand waar een stukje af was, het piepkleine kuiltje in zijn linkerwang. Het was goed dat hij wegging, want ze kende hem te goed en ze hield te veel van hem en iedereen moet een keer het huis uit – Johnny moest het vooral zo doen, zich fysiek van haar verwijderen, afstand tussen hen scheppen, met dat grote, passieve lijf van hem weg van haar dunne, sterke armen. Toen Tamsin was vertrokken, had ze samen met Isabel enthousiast haar nieuwe kamer bekeken, giechelend, en ze hadden samen gesmoesd over haar huisgenoten, ze hadden het bed uitgeprobeerd en ten slotte gehuild, Tamsin hardop en vol overgave, waardoor haar mascara uitliep en de tranen haar gulle mond in stroomden. Maar dit was misschien nog erger: de nuchterheid en tact die ze allebei hadden getoond. Johnny had er verloren en braaf uitgezien, in het grijs geruite overhemd dat ze hem voor zijn verjaardag had gegeven. Het liefst had ze hem door elkaar geschud; hem bij de arm gepakt, mee terug genomen naar de auto om

met hem naar huis te rijden en hem bij de haard neer te zetten met een kom rijstepap en een beker thee.

Plotseling kwam er een herinnering naar boven, heel lang onderdrukt, van zijn eerste dag op de crèche, toen ze zijn vingers een voor een had moeten loswrikken van haar rok. Hoe had ze dat kunnen vergeten, begraven onder de herinneringen van de zorgeloze Johnny, de kordate Johnny, de rustige Johnny? Maar die andere Johnny was er ook, de Johnny die nachtmerries en astma had gehad en die altijd zijn warme handje in de hare stak, in haar buurt bleef, haar op de voet volgde en als een koalabeer zijn armpjes om haar heen sloeg. Had ze die zorgelijke ziel weggejaagd? Ze had hem zo graag gelukkig willen zien dat ze misschien had geweigerd hem andere gevoelens te laten uiten, ze had haar vragen altijd ingekleurd: ‘Gaat het goed? Loopt alles lekker?’ in plaats van: ‘Hoe gaat het met je?’ Ze had gezegd dat hij geweldig was, dat hij geliefd was, dat het hem goed zou gaan, dat hij kon worden wat hij wilde. Steeds de zonzijde, nooit de andere kant van de medaille. Dat deed ze niet voor zijn bestwil, maar uit zelfbescherming, omdat ze niet de moed had om zijn eventuele verdriet onder ogen te zien. Ze was een lafaard die zich voordeed als een dappere optimist. En nu was het te laat: ze had hem achtergelaten in een regenachtige stad, in een flat vol vreemden. Bij haar vertrek hadden ze elkaar omhelsd, maar houterig, ingehouden, omdat ze de ander niet van streek wilden maken, en hij had gezegd dat ze goed voor Digby moest zorgen. Toen vroeg hij haar om hem recepten te sturen als ze daar tijd voor had, maar dat was waarschijnlijk alleen bedoeld om haar iets te doen te geven. Hij had altijd oog gehad voor het leed van anderen, en een instinct om dat te verzachten. Ze zou hem er vanavond al een sturen, dacht ze, als iedereen veilig in bed lag, want Felix ging altijd vroeg slapen en stond lang voor haar op, om zachtjes de trap af te sluipen in zijn hardloopkleren, en wanneer hij terugkwam van zijn rondje van tien kilometer door de buurt bracht hij haar een kop thee op bed.

‘Waarom kijk je zo?’ vroeg Mia streng. Ze klonk ongeduldig, zelfs boos. Haar voorhoofd was gefronst.

Even wilde Isabel zeggen dat Mia haar eens een keer verdrietig moest laten zijn, dat ze per slot van rekening geen kind meer was maar een meisje van zestien, maar de woorden bleven steken in haar keel. Het zou alleen maar een nieuwe ruzie uitlokken. Mia zou haar verwijten dat ze meer van Johnny hield dan van haar. Isabel haalde haar schouders op en Mia liep de kamer uit.

Felix kwam thuis. Hij liep de keuken binnen, waar zij een salade aan het maken was, en sloeg zonder iets te zeggen zijn armen om haar heen. Hij wist dus hoe ze zich voelde. Dankbaar leunde ze tegen hem aan.

‘Gaat het?’ vroeg hij na een hele tijd, en hij drukte een kus op haar kruin.

‘Min of meer.’

‘Dat komt nog wel.’

‘Ja, dat weet ik.’

Isabel had Felix leren kennen toen zij vijftientig was en hij zesendertig. Hij had haar aangerezen. Toen ze van haar fiets vloog, had ze door de voorruit van de auto een glimp opgevangen van een geschrokken gezicht, en toen al vond ze dat hij een beetje op een havik leek. Hij was met piepende banden tot stilstand gekomen, maar voordat hij de tijd kreeg om uit te stappen, was ze van het asfalt overeind gekrabbeld en mank naar hem toe gehobbeld, en ze had schor tegen hem geschreeuwd: ‘*What the fuck?* Idioot! Sukkel.’ Hij was met zijn lange, magere gestalte uit de auto gestapt en voor haar komen staan; hij verontschuldigde zich, vroeg of ze ongedeerd was en zei dat het volledig zijn schuld was. ‘Dat weet ik ook wel! Je hebt me van achteren aangerezen. Hoe kun je dat nou dóén?’ Hij bleek zich omgedraaid te hebben omdat zijn kinderen op de achterbank zaten te kibbelen, waardoor hij even niet op de weg had gelet, en pas toen hij dat zei, drong het tot haar door dat er twee kleine gestalten ineengedoken achter in de auto zaten. ‘Je hoort kinderzitjes te gebruiken,’ zei ze. ‘Dadelijk rij je hen ook nog dood, net als iedere fietser die toevallig je pad kruist.’ Ze boog zich naar de jongetjes toe. Een van hen begon te huilen en even schaamde